

BİBLİYOGRAFYA :

Muhtar Avezov, *Folklor Yazıları: Seçmeler* (haz. Ali Abbas Çınar), Ankara 1997, hazırlayanın girişi, s. 3-53; *Muhtar Avezov Alemleri*, Almatı 1997; *Muhtar Avezov Turalı Estetikler*, Almatı 1997; Rahmankul Berdibay, *Muhtar Shını*, Almatı 1997; Ainur Mayemerova, *M. Avezov'un Abay Joli Romanında Fiil* (doktora tezi, 2006), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Duisebayeva Dinara, *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat ve Muhtar Avezov'un Abay Yolu Adlı Eserinin Tema Bakımından İncelenmesi* (doktora tezi, 2008), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Muhtar Avezov'un 'Abay Yolu' Adlı Romanı ile Mehmet Akif Ersoy'un Safahat Adlı Eserinde Örnek İnsan Tipi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, IX/1, İzmir 2009, s. 33-44; Mehman Musaoğlu, "Muhtar Avezov'un Edebi Mirası Türkiye Türkçesinde", *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, Muhtar Avezov özel sayısı: sy. 14, Ankara 1997, s. 15-22; Zeyneş İsmail, "Muhtar Avezov ve Eserleri (1897-1961)", a.e., s. 67-76; Ali Abbas Çınar, "Muhtar Avezov ve Sanatının Kaynağı", *Bilgi*, sy. 5, Ankara 1997, s. 11-19; Emel Aşa, "Muhtar Ömerhanoglu Avezov ve Abay Yolu Romanının Tercümelemleri ile İlgili Bibliyografik Bilgiler", a.e., s. 55-61; A. Tebe-genova, "Muhtar Avezov- Kazak Tarihini zertte-ushi", *Kazak Tarihi*, sy. 6, Almatı 1998, s. 45; N. Aldabek, "Avezov Mirası-urpak Kazınası", *Kazakistan Mektebi*, sy. 11-12, Almatı 1999, s. 72-74; G. Alimqulova, "Muhtar Avezov Bibliyografyası", *Kazak Tili men Adebieti*, sy. 3, Almatı 2000, s. 47-50; Tefvik Erdem, "Abay Yolu Romanının Sosyolojik Açısından İncelenmesi", *Bilgi*, sy. 17 (2001), s. 1-31; Mustafa Öner, "XX. Yüzyıl Türkistan Edebiyatının Anıtı: Muhtar Evezov (1897-1961)", a.e., sy. 37 (2006), s. 175-188; Naciye Yıldız, "Manas Destanı ve Muhtar Avezov", *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, sy. 5, Ankara 2009, s. 259-270.

PALTÖRE YKTIYAR

AYALON, David

(1914-1998)

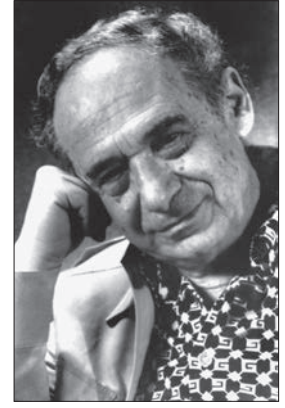
Ortaçağ İslâm tarihçisi.

Hayfa'da doğdu. Çocukluğu İngiliz yönetimi altındaki Kuzey Filistin'de geçti. Orta öğrenimini Hayfa'da tamamladı, burada Arap çocuklarıyla birlikte büyümesi son-raki yıllarda Arapça'ya yönelmesinde etkili oldu. 1933'te Kudüs'e giderek İbrânî Üniversitesi'ne kaydoldu, üniversitede Arap dili ve edebiyatı ile yahudi tarihi okudu. Hocalarından özellikle Shelomo Dov Goitein'in etkisinde kaldı. Makalelerini öğrenciliği sırasında 1935'ten itibaren yayımlamaya başladı. İlk yıllarda daha ziyade Ortaçağ İslâm toplumunda yahudilerin rolleri üzerine araştırmalar yaptı. Bu esnada bir yıl süreyle Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde bulundu. 1940'lı yıllarda İslâm tarihi ve Memlük tarihi çalışmaları-na yöneldi. II. Dünya Savaşı sırasında bir

müddet İngiliz ordusunda görev yaptı. Leo Aryeh Mayer'in yönetiminde memlük sistemi üzerine hazırladığı doktora tezini 1946'da tamamladı. Neustadt olan soyadını 1948'de İsrail'in kurulmasının ardından Ayalon olarak değiştirdi.

İsrail'in kuruluşundan önce bir süre Yahudi Ajansı Siyasal Birimi'nde çalıştı. Daha sonra bu birim İsrail Dışişleri Bakanlığı'na dönüştürüldü ve Ayalon bakanlıkta Ortadoğu Bölümü'nün başına getirildi. 1950'de Goitein tarafından İbrânî Üniversitesi'nde Modern Ortadoğu Tarihi Bölümü'nü kurmak üzere davet edildi. Türkolog Uriel Heyd ve Gabriel Baer ile birlikte günümüzde İslâm ve Ortadoğu Araştırmaları Bölümü diye bilinen kısmın kurulmasında önemli rol oynadı. 1956 yılına kadar başkanlığını yaptığı bölümde modern Ortadoğu dersleri verdi. 1953-1957 arasında Asya ve Afrika Çalışmaları Enstitüsü'nün başkanlığını da yürüttü. 1983'te üniversitedeki görevinden emekli oldu. Ayalon'un doktora tez danışmanlığını yürüttüğü pek çok öğrencisi, İsrail ve Batı üniversitelerinde Ortadoğu çalışmaları bölümlerinde önemli rol oynamaktadır.

Ayalon 1950'li yıllarda Memlük Devleti'nde askerî-kölelik sistemi konusunda, daha sonra modern Memlük araştırmalarının kurucusu olarak kabul edilmesini sağlayan önemli çalışmalar yayımladı. 1960'lı yıllarda daha ziyade XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısı arasında Osmanlı Mısır'ında memlüklerin rolü ve Memlük askerî sisteminin ilk nüvesini oluşturan, Halife Mu'tasım-Billâh döneminde Abbâsî ordularındaki Türk askerleri üzerine araştırmalar yaptı. 1970'li yıllarda ise Moğol (Cengiz Han) yasanı, bu yasanın Memlük idaresi ve hukukî sistemine etkisiyle Memlük sistemi konularında makaleler yayımladı. Emekliye ayrıldıktan sonra Ortaçağ İslâm toplumlarında hadımların rolü, Memlükler'in Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılışı, Selçuklu ordularında memlükler (gulâm) konularını araştırdı. Çalışmalarında Memlük askerî ve idarî terimlerinin doğru biçimde tanımlanmasına büyük özen gösterdi. Onun temel tezlerinden biri, Yakınoğu'yu Haçlılar ve Moğollar'dan kurtaran Memlük Devleti ile İslâm topraklarını yüzyıllarca istikrarlı bir şekilde muhafaza ederek Avrupa'ya açılan Osmanlılar'ın bu başarısında memlük (gulâm, devşirme) sisteminin hayatî bir öneme sahip olduğu ve Türkler'in memlük sistemi olmadan İslâm tarihinde daha az önemli rol oynayacağıdır (Amitai, *Studies*

David Ayalon

in *Islamic History*, s. 30). Ayalon'un, İslâm tarihinde IX. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar süren köle-asker (memlük, gulâm, devşirme) hâkimiyetle hadımların rolü gibi teorileri bilim dünyasında hâlâ eleştiri ve tartışmalara konu olmaktadır. Ayalon uzun bir hastalık döneminin ardından 25 Haziran 1998'de Kudüs'te öldü. 1972'de İsrail'in sivil alanda en prestijli ödülü olan İsrail ödülüne lâyık görüldü. Ayrıca Israel Academy of Sciences and Humanities aslı üyesi ve Middle East Medievalists ve American Historical Society onur üyesiydi. Öğrencileri ve meslektaşları 1983'te yetmişinci doğum yılında bir hâtıra sayısı çıkarmışlardır (*Studies in Islamic History and Civilization in Honour of Professor David Ayalon*, ed. Moshe Sharon, Jerusalem 1986).

Eserleri. 1. *L'esclavage du Mamelouk* (Jerusalem 1951). Memlük askerî-kölelik sistemi hakkında en önemli eserlerden biridir. Çalışma ayrıca, müellifin toplu makalelerinden oluşan *The Mamluk Military Society* içinde yayımlanmış (London 1979), Samira Kortantamer tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir ("Memlük Devletinde Kölelik Sistemi", *TİD*, sy. 4 [1989], s. 211-247). **2.** *Gunpowder and Firearms in the Mamluk Kingdom: A Challenge to a Medieval Society* (London 1956). Bu eserde, Memlükler'in Osmanlılar karşısında ateşli silâhlara uyum sağlayamadıkları için yenildikleri tezi ileri sürülmüştür. **3.** *The Military Reforms of Caliph al-Mu'tasim, Their Background and Consequences* (Jerusalem 1963). Mu'tasım-Billâh döneminde Abbâsî ordularındaki Türk askerleri hakkındadır. Çalışma müellifin makalelerinin toplu basımı olan *Islam and Abode of War*'da (London 1994) tekrar neşredilmiştir. **4.** *Eunuchs, Caliphs, and Sultans: A Study of Power Relationship* (Jerusalem 1999). Ortaçağ İslâm devletlerinde hadımların rolüyle

ilgili bu eser müellifin ölümünden hemen sonra yayımlanmıştır. 5. *Le phénomène mamelouk dans l'orient islamique* (Paris 1996). 6. *Arabic-Hebrew Dictionary of Modern Arabic* (Jerusalem 1947, Pes-sah Shinar'la birlikte). Arapça-İbrânice bu sözlük Ayalon'un aynı zamanda iyi bir Arap filologu olduğunu göstermektedir.

Bazı Makaleleri. "Studies on the Structure of the Mamluk Army-I" (*BSOAS*, XV [1953], s. 203-228); "Studies on the Structure of the Mamluk Army-II" (*a.g.e.*, XV [1953], s. 448-476); "Studies on the Structure of the Mamluk Army-III" (*a.g.e.*, XVI [1954], s. 57-90); "The System of Payment in Mamluk Military Society" (*JESHO*, I [1958], s. 37-65, 257-296); "Discharges from Service, Banishments and Imprisonments in Mamluk Society" (*IOS*, II [1972], s. 25-50); "Names, Titles and 'Nisbas' of the Mamluks" (*a.g.e.*, V [1975], s. 189-232); "Aspects of the Mamluk Phenomenon, Part I: The Importance of the Mamluk Institution" (*Isl.*, LIII [1976], s. 196-225); "Aspects of the Mamluk Phenomenon, Part II: Ayyubids, Kurds, and Turks" (*a.g.e.*, LIV [1977], s. 1-32); "The Eunuchs in the Mamluk Sultanate" (*Studies in Memory of Gaston Wiet*, ed. Myriam Rosen-Ayalon, Jerusalem 1977, s. 267-295); "On the Eunuchs in Islam" (*Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, I [Jerusalem 1979], s. 67-124); "Studies in al-Jabarti: I. Notes on the Transformation of Mamluk Society in Egypt under the Ottomans" (*JESHO*, III [1960], s. 148-174, 275-325 [Abdurrahman el-Cebertî'nin 'Acâ'ibü'l-âşâr'ı bağlamında Osmanlı Mısır'ında memlüklerin rolü hakkındadır]); "The Historian al-Jabarti and his Background" (*BSOAS*, XXIII [1960], s. 217-249); "The Muslim City and the Mamluk Military Aristocracy" (*Proceedings of the Israel Academy of Sciences and Humanities*, II [Jerusalem 1968], s. 311-329); "The Great Yasa of Chingiz Khan: A Re-examination" (*Studia Islamica*, XXXIII [Paris 1971], s. 97-140; XXXIV [1971], s. 151-180; XXXVI [1972], s. 113-158; XXXVIII [1973], s. 107-156); "On the Term Khādim in the Sense of Eunuch in the Early Muslim Sources" (*Arabica*, XXXII/3 [Leiden 1985], s. 289-308); "The End of the Mamluk Sultanate" (Why did the Ottomans Spare the Mamluks of Egypt and Wipe Out the Mamluks of Syria?) (*Studia Islamica*, LXV [Paris 1987], s. 125-148); "The Mamluks of the Seljuks: Islam's Military Might at the Crossroads" (*JRAS*, VI/3 [1996],

s. 305-333). Ayalon'un 28 Ekim 1970 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde verdiği konferansın metni Salih Özbaran tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir ("Memlükler ve Deniz Kuvvetleri. İslâm Âlemiyle Hristiyan Avrupa Arasındaki Mücadelenin Bir Safhası", *TD*, sy. 25 [1971], s. 39-51). *The Encyclopaedia of Islam*'a Ortaçağ İslâm tarihiyle ilgili pek çok madde yazan Ayalon'un makalelerinin büyük kısmı *Studies on the Mamluks of Egypt* (1250-1517) (London 1977), *The Mamluk Military Society: Collected Studies* (London 1979), *Outsiders in the Lands of Islam: Mamluks, Mongols, and Eunuchs* (London 1988), *Islam and Abode of War* (London 1994) adlı eserlerde toplanarak yeniden yayımlanmış, pek çok eseri ve makalesi çeşitli dillere tercüme edilmiştir (eserlerinin bir listesi için bk. Amitai, *Mamluk Studies Review*, III [1999], s. 5-12).

BİBLİYOGRAFYA :

A. A. Elad, "A Bibliography of David Ayalon's Publications", *Studies in Islamic History and Civilization in Honour of Professor David Ayalon* (ed. M. Sharon), Jerusalem 1986, s. 13-18; R. Amitai, "The Rise and Fall of the Mamluk Institution: A Summary of David Ayalon's Works", *a.e.*, s. 19-30; a.mlf., "David Ayalon, 1914-1998", *Mamluk Studies Review*, III, Chicago 1999, s. 1-12; Halil İnalçık, "David Ayalon, Gunpowder and Firearms in the Mamluk Kingdom, A Challenge to a Medieval Society (London 1956)", *TTK Belleten*, XXI/83 (1957), s. 501-512 (kitap tanıtımı); E. L. Daniel, "Eunuchs, Caliphs and Sultans: A Study in Power Relationship, by David Ayalon, Jerusalem 1999", *Journal of Islamic Studies*, XII/3, Oxford 2001, s. 345-348 (kitap tanıtımı); J. Hathaway, "David Ayalon, Eunuchs, Caliphs and Sultans: A Study in Power Relationship, by David Ayalon (Jerusalem 1999)", *JMES*, XXXIII (2001), s. 115-117 (kitap tanıtımı).

CENGİZ TOMAR

AYAŞLI, Münvever

(1906-1999)

Türk kadın yazarı.

Selânik'te doğdu. Babası Miralay Cafer Tayyar Bey'in görevi dolayısıyla küçük yaştan itibaren Osmanlı coğrafyasının çeşitli yerlerini dolaştı. Halep'te ve Beyrut'ta bir süre Alman Mektebi'nde okudu (1914). Ardından Paris'te Collège de France ile École des Langues Orientales'e devam etti. Burada Arapça ve Farsça'nın yanı sıra ünlü şarkiyatçı Louis Massignon ile Henri Massé'den tasavvuf dersleri aldı ve onların teşvikiyle İslâm tasavvufuna yöneldi. Bu arada Stuttgart Kraliyet Konservatuvarı'na devam etti.

İstanbul'da Alman asıllı bir hocadan arkadaş Fatma Rikkat Kunt ile beraber piyano dersleri aldı.

1930 yılında Tanzimat dönemi devlet adamlarından Sâdullah Paşa'nın oğlu Nusret Sadullah ile evlendi. 1934'te soyadı kanunu çıkınca, eşinin atalarının Bünyâmin Ayâşî'ye nisbeti sebebiyle Ayaşlı soyadını aldı. Hariciyeci olan eşinin görevi dolayısıyla uzun süre saray ve konak çevrelerinde zengin bir kültür muhiti içinde bulundu. 1944'te eşinin ölümünden sonra kültür, sanat ve edebiyatla yakından ilgilenmeye başladı. 1984'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Üstün Hizmet ödülüne layık görüldü. Ölümüne kadar bir sanat ve kültür mahfili olan Beylerbeyi'ndeki Ayaşlı Yalısı'nda yaşadı. 20 Ağustos 1999'da vefat etti ve Rumelihisarı Mezarlığı'ndaki aile kabristanına defnedildi.

Adı daha çok *Yeni İstanbul* (1965), *Sabah* (1968) ve *Yeni Asya* (1972) gazetelerinde yayımladığı günlük fıkralarla duyulan Ayaşlı roman ve hâtırat türü eserlerinde, yakından tanıdığı Osmanlı hânedanı mensuplarıyla Cumhuriyet döneminin bazı seçkin ailelerinin hayatını, Türk halkının örf, âdet ve geleneklerini anlatır. Kendisinin bizzat yaşadığı, fakat bugün artık masal olmuş eski İstanbul'un giderek kaybolan maddî ve mânevî güzellikleri onun hikâye ettiği konuların başında gelir. Eserlerinde genel olarak, yerli kültürü savunan devrin bir kısım muhafazakâr aydınları gibi Tanzimat'tan bu yana Batı dünyasının giriştiği kültür emperyalizmi üzerinde durur. Sonu ölümle biten bir aşk hikâyesinin konu edildiği, birbirinin devamı mahiyetindeki romanlarında, çöken imparatorluktan yeni kurulan Cumhuriyet'e geçerken kuşaklar arasında meydana gelen kültür değişimini ve buhranını işlemiştir. Türkiye'nin yakın tarihi açısından büyük önem taşıyan hâtıralarında, küçük yaştan itibaren tanıdığı

Münvever
Ayaşlı